

II. helyezett

BORBÉLY ISTVÁN

Hosszú alvás, ébredés

(VÁZLAT)

Mottók

„Lehetséges, hogy fennáll a dolgok közt valamiféle isteni rend és összefüggés; (...) csakhogy (...) az időnk múlásában (...), a valóságban, semmi ilyen átfogó, egységes vagy világos formában kifejezhető összefüggés nem nyilvánult meg.”

(Ottlik Géza)

„Ha belegondolunk, formája van mindennek. A forma elől nincs menekvés.”

(Salman Rushdie)

Bevezető

Gyűlnek, gyülekeznek a különböző helyekről előhívott dolgok, miközben egyikőjüknek-másikójuknak nemcsak a térbeli, hanem az időbeli távolságot is le kell küzdenie. Vajon melyik nomád megérkezése a körülményesebb? A rövid tudósításé, amely ugyan megjelent ebben a folyóiratban, de már rég elfeledték: noha itt írták a közelben, névtelen szerzőjének még a csontjai is elporladtak azóta, és bár olvasható ma is, egyre több betű, szó, mondatrészlet körvonalazódik belőle csupán bekötött, könyvtári példányok megsárgult lapjain, amilyen lassan befejezi tárgyiasulását asztalomon, mivel e címmel idestova százötven éve nem adtak ki lapot. Vagy pedig a kéziraté, amely újnak látszik, de egyúttal távolinak: a hotel, ahol a költő sokáig élt és alkotott, és amelyre annyiszor hivatkozik, most is megvan, de nagyon messze innen – ablakomon túl a sárgult levelekkel tarkázott kert, a fehérre meszelt falú szomszéd ház, a keskeny kociút, a másik utca házainak-kerítéseinek folytonosságihiányos sorfala, a többi lemeztelenedőfélben lévő kert, lábuknál a kis patak, ahol iszapba temetik magukat a téli álomra készülő halak, a határban az elnéptelenedett legelő, a kifordított barázdáikkal a napra feketéllő szántók, aztán az idővel átláthatóvá fogyó kiserdő és a sötéten magába forduló fenyves, mögöttük a szelíd ívű dombok s a közjük tolakodó, sebes sodrású zöld vizét kanyargós medrében örvényekkel marasztaló folyócska, majd az egymás vállába kapaszkodó, tölgyerdőkkel borított hegyek,

csúcsaikon a korai hó viseltes-foltos leplével, végül a kelő Hold halvány korongját pillanatonként megcsonkoló felhőfoslányok választanak el attól a várostól.

Vajon melyik szöveg kerül elő tehát könnyebben? Amely – e sorban elsőként tanúsítva egyúttal a határok átjárhatóságát, példázva a nyelvi, kulturális különbségek leküzdhetőségét, valamiféle, egyelőre még kifejtetlen maradó, általános érvényű jelentés nevében, mindenesetre forma és tartalom avítt illúzióját kínálva illúzióért cserébe – gördülékenyre és kortalanra csiszolt szórakoztató-borzongató-tanulságos elbeszélést tartalmaz. Így érkeznek sorban, rendben. Amelyben mindez, darabosabb előadásban, dísztelenebb eszközökkel, társul egyfajta meteorológiai és orvosi kuriozitással szolgáló, ám elsődlegesen mégis tudományos ismeretterjesztőnek minősülő szándékkal, még ha ugyan meglehetősen korlátozott hatókörű, mulandó szavatosságú is az, éppen a lehetőségei szűkösségének megfelelően, képességei-készségei tudatában, illetve esetlegesen nagyra törő intenciója ellenére. Csakhogy időbe telik, időigényes a folyamat. Amelyet az eltelt idő távlatából kétségtelenül út-törő szociológiai tanulmány kísérleteként lehet számon tartani, ami módszertani kezdetlegességével, célirányos egyszerűségével is képes méltánylandó eredményeket felmutatni, értelemszerűen nem pusztán dokumentatív szempontból, mivel az archiváló objektivitást jóleső anakronizmusként járja át a közvetlen megfigyelés áradó személyessége, a tapasztalatok mögött rejtőző bensőségesség. És eltökéltséget kíván, a kiválasztás tudatából eredő határozottságot. Amely ehhez képest mármár ötletszerűen különmemű, más és más fajsúlyú hasznos mulatságok – különös megfigyelések, sajátos észlelések, váratlan társítások, meglepő következtetések, merész feltételezések, homályos sejtések... és folytatható a sor – tetszőleges hosszúságú, mélységű számbavételét kínálja, legalább ennyire változatos témakörök között csapongva. A hívó szó megtette a hatását. Amelyben a szaktudományos igényű néprajzi elemzés a tényekből, a kiegészítő adatokból olyan összefüggéshálózatot próbál megteremteni, ami a legjelentéktelenebbnek vagy leginkább idegenszerűnek, távolinak tetsző részletet is magába foglalja, egyszersmind értelmezve valamennyit: feltárva és feltöltve azokat. Ugyan az utazás kiszámíthatatlanságán ez mit sem változtat. Talán a lapszálon jegyzetelt regény, novellás- és verseskötet, vagy a számárfüles gépirat, a hangyabetűs autográf szöveg – azaz a dokumentumok után az úgynevezett művek közül néhány. Akárhogy is, vándorlásuk azért véget ér. Netán az a kommentár, értelmezés, bevezetés vagy függelék, amely mint feljegyzés, amely mint vázlat, amely mint előtanulmány lapult eddig egy dossziében, egy fiókban, egy szekrény mélyén. Mivel formát nyernek újra vagy végre, segítenek nekem.

És melyik tárgynak, helynek, építménynek, alaknak kell kibontakozásakor több és nagyobb nehézséget leküzdenie?... Lám, újabb megtört gerincű, vaskos könyvek közelednek. Vers, próza és dráma, különös válogatás, hozzák magukkal a történetüket, színes képekkel, sok szereplővel, egymást keresztező mellékszálakkal, téridőtől független helyszínek és idősíkok egymásra tolásával, látomásaik végtelenhatványozta, varázslatos egybejátszásával. Nemsokára a karomat kell mindössze

kinyújtanom és kézbe foghatom, fellapozhatom bármelyiket. Aztán tollak, ceruzák, radírok tűnnek fel, a törlés legalább olyan fontos tehát, és írógép-klaviatúra, kattogása visszhangozhat a csupasz falak között, majd számítógép-billentyűzet, mire vezet ez a modernizáció?, a monitor tükre egyelőre homályos, csupán magamat lát-nám – optikai csalódás –, ha közel hajolnék. Megjelennek, kibontakoznak, láthatóvá válnak, jönnek a maguk feltartóztathatatlan-bizonyos, tervszerű-monoton egymás-utánjában, realizálódnak, félhomályos szobákban, termekben papírok és füzetek landolnak kisebb-nagyobb asztalokon, amik előtt, fölött vagy mögött, kissé oldalt, a poros ablaküvegek másik oldalán nemigen látni senkit: ezeknek az épületeknek a környéke kihalt, a kisház többi helyisége üres, és a szálló folyosói is néptelenek, a könyvtárak olvasótermében pedig már csak az ő lámpája ég. Herceg Andrást egyedül hagyták, magára maradt, ő hajol a papírlapok, könyvek fölé, s ha olykor föltekint, vagy a szemközti sivár tűzfalakat, vagy a ködben ázó kerti fákat, vagy a sötétségen átpislogó nagyvárosi fényeket láthatja – hogy reménytelenség-érzését tovább fokozzák vagy csillapítsák valamelyest, igen.

Lassan minden a helyére kerül előttem, az asztalán, a papírjain és körülötte. Még a csend kell, a másik és a többi, amint átjárja őket, beléjük ivódik. A grafit súrlódása a lapok felszínén, a toll sercegeése, miközben tintát présel a rostok közé, a leütések tompa kalapács-robaja, a meglendített sín csúszásának-elakadásának mechanikus zöreje, a sorvégi csengetés, és a gombnyomásra feltámadó követhetetlen tombolás: az elektronikus áramkörök érzékfeletti lüktetése a képernyő villódzásában, a komputertestének finom remegésében. A láz kell még, az egyfolytában emésztő belső forróság, a mellkasra nehezedő szívszorító fájdalom, a szédület, a köd, a homály és tompaság, amely a tudatot üli meg, a szorongás, amely a lélekre telepszik, a fáradtság, a nappali sötétség, az álomtalan éjszaka, az otthontalanság, az ideiglenesség, a hiábavalóság és feleslegesség érzése-élménye, amint manifesztálódnak egy folyvást reszkető kézben és fénytelen-üveges szempárban, vagy egy idővel deres tarkára szürkülő szakállban és végleg mosolytalan-merevvé szikkadó arcban. A befelé figyelő tekintet kell, amely az érzékek útját követi nyomon a testben, az izoláció, a belső emigráció vagy száműzetés, a világból való kivonulás vagy kirekesztés...

És bár még mindez nagyon vázlatos, és sok részletet kell kiegészíteni és befejezni, a szövegek, dokumentumok, művek, jegyzetek mögött – bennük, általuk – élő ember mozdul, emeli a kezét, szorítja az íróeszközt, üti a billentyűket, érinti finoman a klaviatúrát – és áll fel az asztaltól, csukja be a könyveket, megy ki a házából, hagy maga mögött bérelt lakást, félhomályos olvasótermeket, olcsó hotelszobát, lép ki a szabadba, udvarra, utcára, térre, tesz egy lépést, majd egy következőt az úton, hogy attól kezdve, döntései és választásai erőterében, a körülmények és a véletlenek játékpályáin, a történetei millió- és millióféleképpen folytatódhassanak tovább.

Hiszen ő, mit sem törődve azzal, hogy világa nem érte el a teljes és végleges tárgyasultságot, és itt is, ott is tudatosítatlan és érintetlen részleteket őriz, már ezzel a kezdéssel vastagon otthon van az életben. Ami viszont rendjén is való: a majdani

regénynek (Herceg András a *Palace Hotel* című regénynek az egyik fő szereplője) – mely lezárt, teljes és végleges formájú – az otthonossága természetes feltétel és követelmény a számára az első pillanatoktól fogva. Adottság ugyanakkor, amellyel a rendezetlen viszonyok között sincs az egyszerű tudomásul vételen kívül egyéb teendője – igaz, egy másik szinten, később, a keletkező-múló, elsődleges idegenszerűség formálódásakor a maga javára kell fordítania. Továbbá távlati cél, egyike a legfontosabbaknak, amelynek megteremtése érdekében a kapcsolatok, kötődések percenként kínálkozó végtelen variációinak áradatában minden tőle telhetőt el kell követnie, de amely – ebben a létrehozásáért vívott heroikus-közönséges küzdelemben – kimondatlanul, mégis a leghatározottabb érvénnyel megszabja majd, befolyásolja törekvései jelentős részét.

Az élet dolgai, miközben rendeltetészerűen felépítik ezt a világot a maga titokteljes rétegzettségében – mely állandó változásban van –, nem függenek ennek anyagi összetételétől, mibenlététől, szerkezeti állapotától. Egyelőre nincs hatással rájuk sem átláthatatlan mélysége, amely a kezdet és vég határhelyezete között próbálja integrálni az időt, sem eleven szépsége, amely mint valami kimeríthetetlen-feltáratlan háttérsugárzás, eltérő intenzitással járja át, foglalja el és sajátítja ki a tér valamennyi meghatározott pontját. Mivel ezek a folyamatos jelenidejűséggel bíró, apróbb-nagyobb, megfogható, megfogalmazható, leírható dolgok – sejtéseikkel, ígéreteikkel, lehetőségeikkel együtt – a működésbe lépésükig olyan, holt, mindentől elzárt elemi részecskék, amelyek egymást átható, kölcsönösen megtermékenyítő alkotóelemekké, eleven komponensekké egy nagy elgondolás részeként válnak, amikor végre, egyetlen kivételes pillanat kataklizmájában vagy éppen a vajúdszületés elhúzódo kínjában-gyönyörében, felszabadulnak a bennük rejlő teremtő és pusztító energiák...

Herceg András világa így épül tehát – így épült, így építhető – fel belőlük a szemem láttára, ott, a távoli városban, saját törvényszerűségeinek engedelmességgel, illetve az ő akaratából, valamint most és ezután, itt, az én közreműködésemmel.

A tárgy kifejtése

Hangok és szavak következnek. Mondatok. Metaforák. Tézisek. Naplók. Levelek. Párbeszéd. Történetek. Töredék. Amit lehet tudni.

1. számú melléklet (*A tudósítás és a kézirat*)

Herceg András egy becsületos, magát meglehetősen bíró paraszt Nógrád vármegyében, országbírája Szentiványi Ferenc őexcellenciája jobbagya, április 13-diken 1802. a maga falujából Majdonból Nógrád vármegyében korán reggel elindult Málnapatakra deszkákat venni, s végezvén dolgát, déltájban visszaindult a szálmatercsi pusztán keresztül Bercete nevű falu felé, hol az öccsével bizonyos krumpliföld bevétele felől akart értekezni.

Midőn innen hazafelé a hegyen keresztül utazna, egy sűrű hófelleg kezdett emelkedni, mely elől ő egy kőszikla üregbe vonta magát, melyben mintegy három ember férhetett volna el. Itt álomba merült, mely egész 8-dik augusztusig tartott ugyanazon esztendőben, és így egész 16 hétig, anélkül, hogy azon idő alatt legkisebbit is evett volna. Minekutána felébredt, nagyon bágyadtnak s erőtlennek érezte magát, s látta, hogy azon az oldalán, amelyen feküdt vala, minden ruhája elrothadt. Nagynehezen elvándorgott a házához, ahol alig akarták befogadni. Egész 8 napig visszatérése után az állkapcájában való nagy fájdalmak miatt, nem tudta a száját felnyitni, és csak valami kevés levest ehetett. Negyednap múlva felvette az oltáriszentséget azután ismét 3 napig aludt. Ismét felébredt magától, minekutána egy fejében lévő kelevény megfakadt volna, melynek gennyedtsége mind a két fülén bőven folyt ki. Ezután lassan-lassan magához jött az ember, visszanyerte előbbeni erejét, s már tökéletes egészségben van, úgyhogy azólta gyermekeket is nemzett.

*

Oktalan, ismétlem, szomorúságom ma is oktalan.
 Mint tegnap volt, és holnap lesz. Ezért nem a tegnapi
 szülte: ma volt tegnap még. És nem előleg a holnap
 számláról: holnap ma lesz újra. (Tehát ugyanaz marad,
egy-nap, holnap volt és tegnap lesz, ma, örökre, ma.)
 Mondom, nincs oka és értelmetlen. De kitart velem,
mindig-egy órák, percek, pillanatok közepette, hogy
 míg az időtlen idő munkáját végzi be, társ legyen,
 kísérő és sorsos -----

2. számú melléklet (A dokumentumok)

Magyarországon, Nógrád vármegyében április 13-án – de ennek már idestova kilenc éve – eltűnt egy Herceg András nevű ember. Kár volt érte, mert becsületes ember volt, amellet eléggé jó módú, és csak nemrégiben nősült. Tűvé tették érte az egész országot, újsághirdetés útján is kerestették, de hiába. Senki sem tudta, hova lett Herceg András. Az öccse elmondta, aznap délelőtt náluk járt, az ő falujukban (erről a felesége is tudott), délben pedig, mikor eljött tőlük, azt mondta, hogy most hazaindul. Miután semmiféle életjelt nem adott magáról, hozzátartozói végül halottnak hitték, gyászba öltöztek, és misét mondattak az elhunyt lelki üdvéért.

Aztán eljött augusztus 8-a, és egy kőszikla üregében megmoccant valami. Megmozdult és kinyújtózott. Nyújtózás közben érezte, ahogy felbízserg benne az élet. Mikor már talpon volt, akkor kezdett motoszkálni benne a kérdés: „Én az ifjabb Herceg András vagyok? – Azt hiszem, igen.” De aztán, ahogy kibotorkált a barlangból, és látta, milyen vakítóan kék az ég, a levegő szinte remeg a hőségtől, ismét el-

fogta a bizonytalanság: „Nem, mégse lehet, hogy én vagyok Herceg András. Mert ha én Herceg András vagyok, akkor hogy lehet az, hogy most nyár van? Hát nem hófűvás volt, mikor bemenekültem ebbe a barlangba, és elaludtam?” Az illető kezdett fokozatosan magához térni. „No – gondolta –, majd elvállik mindjárt, mi az igazság. Mert ha én vagyok Herceg András, kéttellem ugyan, de ha mégis, akkor a feleségem biztos meg fog ismerni.” Hanem az igazság próbára tevése még odébb volt, hiszen az illető mozdulni is alig bírt, jártányi ereje is alig volt, nemhogy a lábát szedni tudta volna. Üggyel-bajjal mégiscsak elvergődött valahogy a faluba; az asszony éppen sárgarépát pucolt a verandán. Ahogy meglátta az emberét, örömeiben és ijedtében eldobta a kést, és már röpiül is feléje ölelésre tárt karral, könnyező szemmel. „Lassan, te! – suttogta elhaló hangon az illető. – Még felborítasz!” És ha nem szól rá, az asszony azzal a szerelmes hevével talán csakugyan ledöntötte volna a lábáról ebben a mostani, harmatnál is gyöngébb állapotában. A fogadtatásból mindazonáltal látható, hogy mégiscsak ő Herceg András.

De sajnos korai még az öröm, nyájas olvasó! Mert az a szegény kikoplalt ember nem bírta felnyitni a száját az állkapcsában hasogató nagy fájdalmak miatt, később leesett a lábáról, végül már csak hálni járt belé a lélek, megáldozott még utoljára, és újból elaludt isten szent nevében. Harmadnap, amikor már mindenki lemondott róla, fölfakadt a fejében egy mérges kelevény. A megindult genny pedig kifolyt a két fülén. Mihelyt az a ciszta kinyílt és úgy-ahogy kitisztult, Herceg András kezdte visszanyerni korábbi erejét, lassacskán rendbe is jött, azóta pedig már több gyermeket nemzett, még ma is él tökéletes egészségben.

*

Fiatal házas korában érte az eset, több mint húsz esztendővel előbb, egy áprilisi délután három fertály háromra. Északnyugot és nyugot-dél felé nehéz felhők borították el az eget, de őt, ki a hegyen át testvérének falujából igyekezett haza, – fenyegetni nem látszottak.

Sajnálkodva az ezen tájékon lakó embertársain, hol sokáig lebegett a felhő, úgy vélte, hogy magának nem az egyenes utat veszi őhöz, hanem egészen nyugot-dél felé fog tartani. Azonban egyszerre fordulást tett a felhő, s egyenesen neki s hegyének vágott oly szörnyű erővel s dühösséggel, hogy a főlszakadó hóföregtegben az életben megmaradás minden reménységét semmivé tette volna, ha csak nem talál magának alkalmas menedéket a sziklakő hasadékaiban.

Ily vihart száz esztendőn felül élt öregek nem láttak életökben, s lehetetlen az elképzelése ezen szörnyű időnek, mert egészen tudhatni és érezhetni ezt látni kellett, ő ezt utolsó ítéletnek gondolta lenni.

A barlangban az oltalmas sötétben s melegben elaludni hamar nem volt nehéz neki.

Mikor pedig később észére jött, ruháját rongyosnak, egyszerre kezét s lábát jeges hidegnek találta, a fejét súlyos nehéznek, és száját kinyitni nem volt ereje, felállni s menni oly neheze esett, mint a kis gyermeknek, mikor először próbál maga járni.

Kinn a Nap tüze vakította lankadt szemeit, langyos szellő ütötte fonnyadt bőrét, az idő nyárra mutatott.

Oly nagyon megtöretett egész testében, hogy hazatérve a házában alig ismertek rá, arca beesett, termete lefogyott, háta meghajlott, – négy hónap telt el mióta elveszett s holtnak hitték, és most ismét doctort kellett hívni. Mivel nem szólt, nem evett, nem ivott, aludni kívánczolt csak tovább. A harmadik napon estvéli 3 óra tájban aztán felébredt, és a konyhába küldetett.

Ami a diétát illeti: früstükre makkávé foghagymás és zsályás téjjel – ebédre rizskása vagy árpakása levest igaz sáfránnyal jó sűrűen – fokhagymás pecsenyét, veres bort – ozsonnára dünsztölt birsalmát s több efféléket rendelt a doctor. A szomjúság oltására ismét vagy rizskása levét vagy veresbort citrommal vagy berkenye levét adatta.

Azonban a következő reggelen megint elgyengült Herceg András. Hívták tehát a papot, kinek – látván, hogy siralmas alakjában isten akarata szerint nyer vigaszt s nem orvosi ápolgatás vagy patikaszerrek által, – az utolsó szentségben kellett őt részesíteni.

Mikor békében elaludt, a kezét fogta ifjú felesége, s sírt hevesen.

De a harmadik napon ismét arra ébredt, hogy megpattant valami a fejében, s fülelől váladék patakszik. A doctor többek közt a Ratanthiát Extractumban, vagy e helyett a Tormentilla és Chamomilla Extractumát, néhány esetben a Nux Comicának Infusumát v. Extractumát, sat. használta a baj elfojtására.

Végtére egynéhány hét múltán egészséges állapotát teljességgel volt szerencséje visszaszerezni, hogy betegségéből felgyógyulván a maga idején munkálkodjék tovább becsülettel s szorgalommal családja boldogulásán.

A hosszú aluvás történetét pedig későbbben gyermek fiai s lányai kedvére mesélte intő példaként, mondván ifjúkorában elvesztett valamit, ami az övé volt, még sem bírta, s megnyert valamit, amit bírhat ugyan, még sem lett az övé.

(Egy figyelmetes és tudós orvosnak tudósítását közöltük Herceg András csodálatos elalvásáról és gyógyulásáról, mely históriának híre nem csak Magyarországon, de más országokban egyaránt elterjedt, – kit is beteg lyánkáját gyógyítván volt alkalma a doctornak kikérdezni.)

*

A következő nagy család, melyet még az öregapa kormányoz, 7 tagból áll. A legidősebb Herceg András, a családfő apja 5 éve özvegy, 64 éves, András gazda, a családfő 22 éve nős, 42 éves, Anna, a felesége 39. András, a legidősebb fiuk 21 éves, 1 éve házas, ki feleségével, Erzsébettel (18 éves), első gyermeke születését várja, és a szokások ellenére külön házba készül költözni. A családfőnek és feleségének még 4 gyermeke született, melyből kettő, Éva és Imre pici korában elhalt, Mária, az első leányuk 19 éves, még nem férjes, László, a második fiuk 14 éves. András gazdának 5 testvére közül hárman élnek – Anna, István és Teréz –, részint ugyanebben a falu-

ban, ketten szinte a közvetlen szomszédságban, egy pedig más községbe házasodván, távolabb a szülői háztól.

A még majdnem egészen munkabíró öregapa, kinek hatalma és tekintélye a család minden tagja előtt kikezdehetetlen, a közösséget erővel, tapasztalattal s főként jó tanáccsal szolgálja. Az ő státusza szilárd, köszönhetően a hosszú, tevékeny élete során felhalmozott tudásnak a gazdálkodás mindenféle területein, valamint a veleszületett kedélyéből s természetéből adódó józan bölcsességnek, továbbá a tiszteletnek és megbecsülésnek, amit ifjúkora meseszerű kalandjával kivívott, melyről különben téli estéken az összegyűlt hallgatóság előtt szívesen tart fordulatos, ízes beszámolót, tanúsíthatjuk. Ez: az étlen-szomjan, több héten keresztül tartó, színes álmoktól terhes alvás története, a világtól elzártan egy barlangban, ennek utána pedig kálváriája: betegsége és gyógyulása a halál torkában, orvosi, jogi és egyházi igazoltatása.

Az asszony és a két fiú főként a mezei munkákban és a jószág körül segítenek a gazdának, kivált, míg a legidősebb fiú, immár saját családdal, a maga feje szerint önálló gazdaságot nem alapít. A nagy lány, míg férjhez nem adják, leginkább a házat tarja rendben, és a ház körüli munkákban vesz részt.

*

Hogy az emberek most korábban vénülnek, mint régente, ezt egy egészségügyi lap nagy részben azoknak a fölfedezéseknek tudja be, melyek az embert kényelmében akadályozzák. Ilyen pl. a telephon, hiszen ennek a csengettyűje örökösen a fülünkbe cseng. Ilyen a villamos világítás, mely erős fényével közvetlen szemünk látóidegét, közvetve pedig agyvelőnket ingerli. De ide sorolandók a vasúti hálókocsik is, melyek rázásukkal teszik beteggé testünket és idegrendszerünket. Továbbá nyilvánvalónak látszik, hogy a gyors étkezés megrontja a gyomrot, a nagy városi örökös láрма pedig megrabolja álmunkat.

A vénülés okai közül 30-40 évvel ez előtt az ilyen jelenségek hiányoztak. A hosszú élet példáival gyakorta lehetett találkozni. Köszönhetően az egészséges, vidéki magyarországi klímának, a nyugodalmas életnek, jó féle ételeknek, italoknak és hosszú alvásnak. Egy szerencsés fekvésű helységben (Majdon, Nógrád) pl., mely hegy, völgy és erdő között fekszik, távol mocsaraktól, a víz kősziklából fakad, igen éltető, tápláló és erősítő, hol az emberek mértéktartó, munkás szegénységben élnek, 1870 és 1880 között a 85 és 100. évüket heten érték meg. Torma János 85, Lázár István 88, Herceg András 90, Halász Éva 91, Erős Mihály 92, Mező András 95, Horváth Rozália éppen 100 évesen csukta le örökre a szemét.

Hogy a vallási meggyőződésnek és a tudomány fölismeréseinek mi közük lehet egymáshoz, mutatja a falu plébánosának jegyzetben idézett visszaemlékezése. E szerint a Herceg András emlékére tartott gyászmisén, melyet az elhunyt gyermekei és nagy számú unokái mondattak, a 117. zsoltár 17. versét vette textusul: „Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak dolgait”. A megemlékezett aggastyán fiatalkorában azzal vált nevezetessé, hogy halálos betegségből menekült meg hónapokig tartó mély alvásának és álomlátásának köszönhetően, s lett később hosszú éle-

tében az egyik legmegbecsültebb családapa és legderekabb gazdálkodó a faluban. A textus pedig annál nagyobb figyelmet érdemel, mivel maga Dávid király az ember életét csak 70-80 esztendőre határozta meg, de a tapasztalat megmutatja, hogy az egészséges szülőktől született, mértékletes és rendtartó emberek s nevezetesen a korán kelők, hosszabb életet érhetnek meg ennél, míg ellentétben a bőségben és mértéktelenségben élők, azok Dávid fájdalmait korábban tapasztalják.

*

Bevarrott ujjú, rövid férfiing, pálhás, gallérpántja bojtos madzaggal zárul, a gallér mellett „pöcök”, ujj vége nyitott, varrásait és ujj végét hímzés borítja.

(A vásznat vállon át kettéhajtották, a nyaknál T-alakú nyílást vágta rajta. A vállba bevarrt ujjak vége, a kézfe és az ujjak alatt az oldalak találkozására is nyitott volt. A hónaljba kis négyzetes, karöltőt bővítő toldást, pálhát varrtak. A nyak T-alakú hasítékát rendszerint madzaggal összekötötték. Amikor két külön darabból szabták az ing elejét és hátát, a nyak hasítékát keskeny nyakpántba, gallérba fogták. A vállvarrások közé, a gallér mellé kis háromszögletű toldást, pöcköt illesztettek, hogy a kivágás íve kövesse a nyak vonalát. A rövid derekú, nyitott ujjvégű változatot borjúszerű ingnek nevezték.)

Eredetijét a Néprajzi Múzeum textilgyűjteménye őrzi. Feltehető kora miatt – valószínűleg a 19. század első felében készült – a gyűjtemény megbecsült darabja, még erősen megrongált állapotában is, minthogy a jobb oldala szinte teljesen szétfoslott. Adományozója a majdoni özv. Herceg Andrásné az 1940-es években.

Befejezés

Hangok és szavak következnek. Remények. Hosszú alvás, ébredés. Lehetek én N. N., X vagy Y, A vagy B, akárki, kívülálló, szemlélő vagy szereplő. Kudarcs.

(Mindennek vége lesz tehát. Az összegyűjtött dolgok, ó jaj, visszaszélednek a helyükre. A színek összezsúsznak, a sorok kifakulnak, Herceg András eltűnik. A szövegek egymás után visszatérnek oda, ahonnan vétettek. A papírok, a tollak, a könyvek bezárulnak a szobákba, a szobák az épületekbe, az épületek megfordulnak, és ellibegnek. Ellibeg minden. Széthullik a harmónia, a gondolat. És ismét csak nyomaszt a világ tarkabarka tartalmatlansága.)

IRODALOM

A Vázlatban előforduló mottók, jelöletlen idézetek forrásai: Ottlik Géza: *Iskola a határon*; Salman Rushdie: *Az éjféli gyermekei* (ford.: Falvay Mihály); Vladimir Nabokov: *A műncker* (ford.: Bratka László); *Hazai Tudósítások*; Johann Peter Hebel: *Kincsesládikó* (ford.: Halasi Zoltán); *Regélő magyar századok*; Frédéric Le Play: *A vidéki Magyarország élete* (ford.: Pál Ferenc); *Hasznos tudnivalók*; *Paraszti élet Majdonban. A majdoni Tájház-Falumúzeum állandó kiállításának katalógusa.*